

Л. Ю. Бігунов-Новіков, аспірант кафедри економіки підприємств,
Державний вищий навчальний заклад
«Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»,
пр. Перемоги 54/1, ауд. 236, м. Київ, Україна, 03680,
e-mail: begunov@list.ru

НЕОБХІДНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОЇ ТЕОРІЇ ДЛЯ ПОЯСНЕННЯ СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТА ТЕОРІЇ ФІРМИ

Фінансово-економічна криза другої половини 2008 року показала, що неокласичні та кейнсіанські підходи не спроможні забезпечити досягнення макроекономічної рівноваги в сучасних умовах. Основна проблема цих підходів — занадто спрощене розуміння функціонування економічної системи.

Відповідність змін інвестиційних витрат витратам споживчим — далеко не єдина умова перетворення сукупних доходів на сукупний попит, як це можна прочитати в роботах Р. Харрода, Р. Солоу, Р. Лукаса [1—3].

Більш того, інституціональна теорія стверджує, що накопичення капіталу, економія на масштабах і т.д. не є факторами економічного росту тому, що вони і є безпосереднім економічним зростанням (див., наприклад [4]). Основними ж факторами економічного росту є інституціональні фактори й економіка повинна розглядатися в їх контексті.

До основних інституціональних факторів економічного сталого розвитку відносять: ефективний розподіл прав власності та зобов'язань, що координується ефективними механізмами координації трансакцій між власниками; розвиток ринкової інфраструктури; жорстке обмеження повноважень виконавчої влади в майновій сфері відносин; розвиток судової системи як незамінного атрибуту захисту прав власності та зниження опортунізму.

Інституційні фактори економічного розвитку створюють передумови для сильних ринкових стимулів, зокрема — до інтенсивного розвитку фінансових ринків.

Розвинені фінансові ринки не тільки дозволяють перетворювати заощадження в капітал та забезпечувати ефективний розподіл останнього, але створити та опрацювати великі масиви інформації для прийняття інвестиційних рішень, створюючи умови для моніторингу та контролю за інвестиційними рішеннями. Таким чином, мінімізується явище інформаційної асиметрії, а значить скорочуються витрати *ex ante* опортунізму.

З класичної економічної точки зору розвиток фінансових ринків спричиняє інтенсифікацію науково-дослідних робіт, розширює сферу інноваційної активності підприємців [5]. Ефективний відбір інвестиційних проектів, з однієї сторони, контроль за їх виконанням — з другої, що забезпечують фінансові ринки, дозволяє більш ефективно використовувати ресурси та пришвидшити темпи економічного зростання.

Саме фінансові ринки стали основною причиною світової кризи другої половини 2008 року.

Причина криється в невідповідності сучасних фінансових ринків як інститутів до сучасних умов функціонування зовнішнього середовища. Говорячи інституційною мовою, контрактний механізм управління у вигляді сучасних фінансових ринків виявився неефективним, оскільки став не відповідати нинішнім атрибутам трансакцій.

Атрибути трансакцій визначають контрактну форму їх управління [6]. Основними контрактними формами управління є ринки, ієрархії та сіті.

Ключовим атрибутом трансакцій є їх оціненість. Оціненістю трансакцій — економічна категорія, яка визначає ступінь усвідомлення суб'єктами, що вступають у відносини обміну, вигід та витрат один для одного, що опосередковують даний процес (акт) обміну.

Гіперактивне збільшення фінансових ринків останніх років та поглиблення інноваційних процесів у зв'язку з переходом суспільства до постіндустріальної (інформаційної) фази свого розвитку спричинили ситуацію, за якої фінансові ринки перестали виконувати функцію контролю над трансакціями.

Втрата функції контролю з боку фінансових ринків, а значить втрата адекватної оцінки активів, які стали предметом обміну, призвела до створення великої кількості альтернативних фінансових інструментів, у тому числі деривативів. Дослідження ефективності деривативів, методик оцінок інших фінансових інструментів набагато відстало від темпів їх практичного використання. Це, в кінцевому підсумку, призвело до появи «мільних бульбашок» та «токсичних активів» на фондових ринках.

Оцінка активів на фінансових ринках стала занадто трансакційно витратною, на її здійснення потребувалось багато часу, якого гравці ринку не хотіли витрачати.

Склалася ситуація, за якої ринок, через відсутність адекватних оціночних механізмів або їх високу вартість та відмову від них, втратив свої головні стримуючі механізми опортунізму: ринкові альтернативи, суди, ринкову репутацію. Через це багато гравців

на фінансових ринках проявляли опортуністичну поведінку, що і вилилась у кінцевому підсумку в кризу.

Основною причиною фінансової кризи другої половини 2008 року став запізнілий перехід від інституту ринку до інших механізмів контрактного управління, зокрема до елементів ієрархічного або сітьового контрактного управління фінансовими ринками.

Такий перехід означав би посилення державного регулювання трансакцій на фінансових ринках та/або встановлення адекватних принципів розподілу вигід/втрат від фінансової діяльності між учасниками.

Для запобігання подальших подібних криз (досягнення економічної рівноваги), необхідно займатися прогнозуванням та дослідженням атрибутів трансакцій, зокрема їх оціненості та, в разі відсутності природної еволюції контрактних форм управління відповідно до атрибутів трансакцій, на державному рівні адміністративно втручатися в цей процес.

Щодо причин кризи в Україні, то вона мала деякі інституційні особливості. Основна причина кризи в Україні — падіння реального сектору економіки на зарубіжних ринках, що було спричинено фінансовою кризою. Через це значно знизився експорт бюджетоутворюючих вітчизняних підприємств.

Але в Україні криза реального сектору була однією з найвідчутніших у світі. Емпіричні дані засвідчують, що в країнах з більш «сильною» інституційною структурою вплив дестабілізуючих макроекономічних факторів є менш суттєвим, ніж у країнах зі «слабкими» інститутами. Такі інституціонально слабкі країни, в першу чергу, переживають значне падіння темпів виробництва. Саме це зараз спостерігається в Україні.

Основними інститутами, які потребують нагального розвитку в нашій країні, є внутрішній ринок та система державного управління в цілому.

Література

1. *Харрод Р. К.* Теории экономической динамики. Новые выводы экономической теории и их применение к экономической политике. — М., 1959.
2. *Solow R. A.* Contribution to the Theory of Economic Growth // Quarterly Journal of Economics. 1956. Vol. 70.
3. *Lucas R.* On the Mechanics of Economic Development // Journal of Monetary Economics. 1988. Vol. 22.
4. *North D., Thomas R.* The Rise of Western World: A New Economic History. Cambridge University Press, 1973. P. 2.
5. *Roubini N., Sala-i-Martin X.* Financial Repression and Economic Growth // Journal of Development Economics. 1992. Vol. 39, № 1.

6. Уильямсон О. И. Экономические институты капитализма: фирмы, рынки, «отношенческая» контракция / Научное редактирование и вступительная статья В. С. Катькало; пер. с англ. Ю. Е. Благова, В. С. Катькало. Д. С. Славнова, Ю. В. Федотова, Н. Н. Цытович. — СПб.: Лениздат; CEV Press, 1996. — 702 с.

Г. В. Васильченко, канд. екон. наук, доцент кафедри управління галузевим та регіональним розвитком, Державний вищий навчальний заклад «Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу», вул. Шопена 1, ауд. 214, м. Івано-Франківськ, Україна, 76000
e-mail: galyna_vasylichenko@ukr.net

МЕТОДОЛОГІЯ ТА ПРАКТИКА СТРАТЕГІЙ МІСЦЕВОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Феномен явища «місцевий економічний розвиток» виник у наслідок процесів глобалізації, які стають головними чинниками в майбутньому розвитку світової економіки. Глобалізація передбачає розширення розмірів та форм міжнародних економічних зв'язків, відкриває доступ до великого капіталу та ресурсів, технологій та ринків, приводить до поглиблення взаємозалежності між територіями в різних країнах світу. Глобалізація створює нові можливості для зростання економіки та ефективності бізнесу, але не забезпечує рівність результатів для всіх однаково. Внаслідок високої мобільності ресурсів (особливо фінансових, інформаційних та людських) вона впливає на формування потужних потоків ресурсів, що легко перетікають з однієї території в іншу, впливаючи позитивно на розвиток у місцях локалізації і, тим самим, поглиблюючи диспропорції в розвитку територій. Сили розпорошення та сили концентрації діють у світовій економіці одночасно, тому глобалізація і локалізація діють одночасно і мають синхронну дію. Зміст та напрямки цих сил здатні змінюватись в часі залежно від сприятливості ділового клімату, лібералізації ринку, науково технічного прогресу, економічної політики та очікуваних перспектив у тій чи іншій місцевості.

Функція будь якого економічного простору не залишається незмінною. Протягом останніх років темпи та обсяги її динамізму збільшились. Привабливість території, як місця розташування певного виду господарської діяльності, зростає або знижується. Вона залежить від сприятливості ділового та підприємницького клімату,